DOMSTOLENS DOM

23. november 1999 *

I de forenede sager C-369/96 og C-376/96,

angående anmodninger, som Tribunal correctionnel de Huy (Belgien) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende straffesager mod

Jean-Claude Arblade,

Arblade & Fils SARL, civilretligt ansvarlig part (sag C-369/96),

og

Bernard Leloup,

Serge Leloup,

Sofrage SARL, civilretligt ansvarlig part (sag C-376/96),

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) og EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF),

* Processprog: fransk.

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene J.C. Moitinho de Almeida, D.A.O. Edward (refererende dommer) og R. Schintgen samt dommerne J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann, H. Ragnemalm og M. Wathelet,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer

justitssekretær: ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— J.-C. Arblade og Arblade & Fils SARL (sag C-369/96) og B. og s. Leloup og Sofrage SARL (sag C-376/96) ved advokaterne D. Ketchedjian og E. Jakhian, henholdsvis Paris og Bruxelles

— den belgiske regering (sagerne C-369/96 og C-376/96) ved kommitteret J. Devadder, Ministeriet for Udenrigsanliggender, Udenrigshandel og Udviklingssamarbejde, som befuldmægtiget, bistået af advokat B. van de Walle de Ghelcke, Bruxelles

— den tyske regering (sagerne C-369/96 og C-376/96) ved afdelingschef E. Röder og ekspeditionssekretær B. Kloke, begge Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— den østrigske regering (sagerne C-369/96 og C-376/96) ved M. Potacs, Forbundsudenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— den finske regering (sag C-369/96) ved juridisk konsulent T. Pynnä, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (sagerne C-369/96 og C-376/96) ved juridisk konsulent A. Caeiro og M. Patakia, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 19. maj 1998 er afgivet mundtlige indlæg af J.-C. Arblade og Arblade & Fils SARL og B. og s. Leloup og Sofrage SARL ved advokat D. Ketchedjian, af den belgiske regering ved advokat B. van de Walle de Ghelcke, bistået af socialinspektør J.-C. Heirman, som sagkyndig, af den tyske regering ved E. Röder, af den nederlandske regering ved konsulent J.S. van den Oosterkamp, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, af den finske regering ved T. Pynnä, af Det Forenede Kongeriges regering ved Assistant Treasury Solicitor J.E. Collins, som befuldmægtiget, bistået af D. Wyatt, QC, og af Kommissionen ved A. Caeiro og M. Patakia,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 25. juni 1998,

afsagt følgende

Dom

1 Ved to afgørelser af 29. oktober 1996, indgået til Domstolen henholdsvis den 25. november 1996 (sag C-369/96) og den 26. november 1996 (sag C-376/96), har Tribunal correctionnel de Huy i hver af sagerne i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) og EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under to straffesager mod dels Jean-Claude Arblade, som direktør for det franske selskab Arblade & Fils SARL, og Arblade & Fils SARL selv, som civilretligt ansvarlig part (herefter tilsammen »Arblade«) (sag C-369/96), dels Serge og Bernard Leloup, som direktører for det franske selskab Sofrage SARL, og Sofrage SARL selv, som civilretligt ansvarlig part (herefter tilsammen »Leloup«) (sag C-376/96), som er tiltalt for ikke at have opfyldt flere arbejdsretlige forpligtelser, der gælder i henhold til den belgiske lovgivning, og hvis manglende overholdelse straffes efter belgiske ordens- og sikkerhedsforskrifter.

Den nationale lovgivning

3 Forpligtelserne vedrørende udfærdigelse, føring og opbevaring af arbejdsretlige dokumenter, mindstelønnen inden for byggebranchen og ordningerne med

»timbres-intempéries« (en ydelse ved ledighed på grund af vejrlig) og »timbres-fidélité« (en bonusydelse) samt mulighederne for kontrol med overholdelsen af disse forpligtelser er fastsat i følgende forskrifter:

— lov af 8. april 1965 om indførelse af arbejdsregulativer (*Moniteur belge* af 5.5.1965)

— lov af 16. november 1972 om arbejdstilsyn (*Moniteur belge* af 8.12.1972)

— kongelig anordning nr. 5 af 23. oktober 1978 om føring af arbejdsretlige dokumenter (*Moniteur belge* af 2.12.1978)

— kongelig anordning af 8. august 1980 om føring af arbejdsretlige dokumenter (*Moniteur belge* af 27.8.1980, berigtiget i *Moniteur belge* af 10. og 16.6.1981)

— kollektiv overenskomst af 28. april 1988, indgået i Commission paritaire de la construction, vedrørende »timbres-fidélité« og »timbres-intempéries«

(herefter »den kollektive overenskomst af 28. april 1988«), som blev gjort obligatorisk ved kongelig anordning af 15. juni 1988 (*Moniteur belge* af 7.7.1988, s. 9897)

— kongelig anordning af 8. marts 1990 om føring af personlige kort for arbejdstagere (*Moniteur belge* af 27.3.1990) og

— kollektiv overenskomst af 28. marts 1991, indgået i Commission paritaire de la construction, vedrørende arbejdsvilkår (herefter »den kollektive overenskomst af 28. marts 1991«), som blev gjort obligatorisk ved kongelig anordning af 22. juni 1992 (*Moniteur belge* af 14.3.1992, s. 17968).

4 Denne lovgivning er relevant for nærværende dom på flere punkter.

5 For det første findes der regler om kontrol med overholdelsen af lovgivningen om føring af arbejdsretlige dokumenter, om arbejdshygiejne og -medicin, om arbejdsbeskyttelse, om arbejdsforskrifter og forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere, om sikkerhed på arbejdspladsen, om social sikring og om social bistand. Arbejdsgiverne har pligt til ikke at lægge hindringer i vejen for denne kontrol (den kongelige anordning nr. 5 af 23.10.1978 og loven af 16.11.1972).

6 For det andet skal en virksomhed inden for byggebranchen, der udfører et arbejde i Belgien, eftersom den kollektive overenskomst af 28. marts 1991 er gjort

obligatorisk ved kongelig anordning, uanset om virksomheden er etableret i Belgien, betale sine arbejdstagere den mindsteløn, der er fastsat ved den nævnte kollektive overenskomst.

7 For det tredje skal en sådan virksomhed i medfør af den kollektive overenskomst af 28. april 1988, som også er gjort obligatorisk ved kongelig anordning, betale bidrag i henhold til ordningerne med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« for deres arbejdstagere.

8 Arbejdsgiveren skal herved udstede et »personligt kort« til hver arbejdstager (artikel 4, stk. 3, i den kongelige anordning nr. 5 af 23.10.1978). Dette kort skal, hvad enten det er midlertidigt eller endeligt, indeholde de oplysninger, der er opregnet i den kongelige anordning af 8. marts 1990. Det skal godkendes af Fonds de sécurité d'existence des ouvriers de la construction (fond til sikring af et eksistensgrundlag for arbejdere i byggebranchen), som kun gør dette, hvis arbejdsgiveren bl.a. har betalt alle nødvendige bidrag til »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« og et beløb på 250 BEF for hvert kort, der forelægges.

9 For det fjerde skal arbejdsgiveren dels udarbejde et arbejdsregulativ, som er bindende for ham i forhold til hans arbejdstagere, dels opbevare et eksemplar af dette regulativ på hvert sted, hvor han beskæftiger arbejdstagere (loven af 8.4.1965).

10 For det femte skal arbejdsgiveren føre et »personaleregister« for alle sine arbejdstagere (artikel 3, stk. 1, i den kongelige anordning af 8.8.1980) med et bestemt antal obligatoriske oplysninger (artikel 4-7 i samme kongelige anordning).

11 Desuden skal en arbejdsgiver, der beskæftiger arbejdstagere på flere arbejdssteder, føre et »særligt personaleregister« på hvert af disse steder, undtagen på det sted,

hvor han fører »personaleregisteret« (artikel 10 i den kongelige anordning af 8.8.1980). Under visse omstændigheder er arbejdsgivere, der beskæftiger arbejdstagere med henblik på udførelse af byggearbejder, fritaget for at føre det særlige register på arbejdsstederne, forudsat at de for hver ansat, der er beskæftiget dér, opbevarer et »personligt dokument«, der indeholder de samme oplysninger som det nævnte register (artikel 11 i samme kongelige anordning).

12 Arbejdsgiveren skal også for hver arbejdstager oprette et »personligt regnskab« (artikel 3, stk. 2, i den kongelige anordning af 8.8.1980). Dette dokument skal indeholde forskellige obligatoriske oplysninger navnlig om arbejdstagerens løn (artikel 13-21 i den kongelige anordning af 8.8.1980).

13 For det sjette skal personaleregisteret og de personlige regnskaber føres på et af arbejdsstederne, på den adresse, hvor arbejdsgiveren i Belgien er registreret hos et organ, der opkræver bidrag til social sikring, eller på arbejdsgiverens bopæl eller hovedsæde i Belgien eller i mangel heraf på den belgiske bopæl for en fysisk person, der fører personaleregisteret og de personlige regnskaber som fuldmægtig eller repræsentant for arbejdsgiveren. Desuden skal arbejdsgiveren på forhånd ved anbefalet brev underrette distriktschefen for Arbejdsministeriets Arbejdsmarkedsinspektion i det distrikt, hvor de pågældende dokumenter føres (artikel 8, 9 og 18 i den kongelige anordning af 8.8.1980).

14 I henhold til de oplysninger, den belgiske regering har givet Domstolen under retsmødet, skal en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, såfremt han beskæftiger arbejdstagere i Belgien, under alle omstændigheder udpege en fuldmægtig eller en repræsentant, som fører de omhandlede dokumenter på et af arbejdsstederne eller på den pågældendes bopæl i Belgien.

15 For det syvende skal arbejdsgiveren i fem år opbevare de arbejdsretlige dokumenter bestående af personaleregisteret og de personlige regnskaber i

original eller kopi på den adresse, hvor han i Belgien er registreret hos et organ, der opkræver bidrag til social sikring, hos det godkendte arbejdsgiversekretariat, han er tilsluttet, eller på arbejdsgiverens bopæl eller hovedsæde i Belgien eller i mangel heraf på den belgiske bopæl for en fysisk person, der fører dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant for arbejdsgiveren. Hvis arbejdsgiveren ikke længere beskæftiger arbejdstagere i Belgien, har han dog pligt til at opbevare dokumenterne på sin bopæl eller på sit hovedsæde i Belgien eller i mangel heraf på en fysisk persons belgiske bopæl. Arbejdsgiveren skal på forhånd underrette distriktschefen for Arbejdsministeriets Arbejdsmarkedsinspektion i det distrikt, hvor dokumenterne skal opbevares (artikel 22-25 i den kongelige anordning af 8.8.1980).

16 De nævnte forpligtelser med hensyn til opbevaring af arbejdsretlige dokumenter gælder først fra det øjeblik, hvor en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, ikke længere beskæftiger arbejdstagere i Belgien.

17 For det ottende er der fastsat strafferetlige sanktioner i tilfælde af overtrædelse af de nævnte bestemmelser i artikel 11 i den kongelige anordning nr. 5 af 23. oktober 1978, i artikel 25, stk. 1, i loven af 8. april 1965, i artikel 15, stk. 2, i loven af 16. november 1972, i artikel 56 og 57 i lov af 5. december 1968 om overenskomster og paritetiske udvalg og i artikel 16, stk. 1, i lov af 7. januar 1958, som ændret ved lov af 18. december 1968 om fonde til sikring af et eksistensgrundlag.

18 Endelig er samtlige lovbestemmelser om beskyttelse af arbejdstagere ordens- og sikkerhedsforskrifter som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i den belgiske

code civil, som således gælder for enhver person, der befinder sig på det belgiske område.

Hovedsagerne

19 Arblade og Leloup udførte byggearbejder i form af opførelse af et siloanlæg med en kapacitet på 40 000 tons til opbevaring af krystallinsk hvidt sukker på Sucrerie tirlemontoise's ejendom i Wanze i Belgien.

20 Arblade udstationerede i denne forbindelse i alt sytten arbejdstagere på byggepladsen fra den 1. januar til den 31. maj 1992 og fra den 26. april til den 15. oktober 1993. Leloup udstationerede også ni arbejdstagere fra den 1. januar til den 31. december 1991, fra den 1. marts til den 31. juli 1992 og fra den 1. marts til den 31. oktober 1993.

21 Under kontrolbesøg på byggepladsen i 1993 anmodede den belgiske arbejdsmarkedsinspektion Arblade og Leloup om at fremlægge forskellige arbejdsretlige dokumenter, som kræves efter belgisk lovgivning.

22 Arblade og Leloup mente ikke, at de havde pligt til at fremlægge de pågældende dokumenter. De gjorde således dels gældende, at de havde overholdt samtlige regler i den franske lovgivning, dels at de omhandlede belgiske lovbestemmelser og administrative forskrifter var i strid med traktatens artikel 59 og 60. Under alle omstændigheder fremlagde Leloup den 2. december 1993 det personaleregister, der blev ført i medfør af bestemmelserne i fransk ret.

23 Der blev for Tribunal correctionnel de Huy rejst tiltale mod Arblade og Leloup for manglende overholdelse af de ovennævnte forpligtelser i henhold til belgisk lovgivning.

24 Tribunal correctionnel de Huy, som finder, at der i de to sager er behov for en fortolkning af fællesskabsretten, har besluttet at udsætte sagerne og — i sag C-369/96 — at forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Skal traktatens artikel 59 og 60 fortolkes således, at de er til hinder for, at en medlemsstat forpligter en virksomhed, som etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til

a) at opbevare arbejdsretlige dokumenter (personaleregister og personlige regnskaber) på den belgiske bopæl for en fysisk person, der fører dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant

b) at betale sine ansatte den mindsteløn, som er fastsat ved kollektiv overenskomst

c) at føre et særligt personaleregister

d) at udstede et personligt kort for hver arbejdstager

e) at udpege en fuldmægtig eller repræsentant med ansvar for at føre de ansattes personlige regnskaber

f) at betale bidragene til 'timbres-intempéries' og 'timbres-fidélité' for hver ansat,

når den pågældende virksomhed i den stat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der er om ikke identiske, så i hvert fald sammenlignelige hermed efter deres formål, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder?

2) Kan artikel 59 og 60 i EØF-traktaten af 25. marts 1957 om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab bevirke, at artikel 3, stk. 1, i code civil om de belgiske ordens- og sikkerhedsforskrifter ikke kan finde anvendelse?«

25 I sag C-376/96 har Tribunal correctionnel de Huy forelagt Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Skal traktatens artikel 59 og 60 fortolkes således, at de er til hinder for, at en medlemsstat forpligter en virksomhed, som etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til

a) at udpege en fuldmægtig eller repræsentant med ansvar for at føre de personlige regnskaber for de ansatte, som udfører tjenesteydelser dér

b) ikke at hindre den kontrol, som foretages i medfør af denne stats lovgivning om føring af arbejdsretlige dokumenter

c) ikke at hindre den kontrol, som foretages i medfør af denne stats lovgivning om arbejdsmarkedsinspektion

d) at oprette et personligt regnskab for hver arbejdstager

e) at føre et særligt personaleregister

f) at udarbejde et arbejdsregulativ

g) at opbevare de arbejdsretlige dokumenter (personaleregister og personlige regnskaber) på den belgiske bopæl for en fysisk person, der fører dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant

h) at udstede et personligt kort for hver arbejdstager,

når den pågældende virksomhed i den stat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der er om ikke identiske, så i hvert fald sammenlignelige hermed efter deres formål, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder?

2) Kan artikel 59 og 60 i EØF-traktaten af 25. marts 1957 om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab bevirke, at artikel 3, stk. 1, i code civil om de belgiske ordens- og sikkerhedsforskrifter ikke kan finde anvendelse?«

26 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 6. juni 1997 er de to sager blevet forenet med henblik på den mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

27 Med sine spørgsmål, som bør undersøges samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — også ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til

— at betale sine udstationerede arbejdstagere den mindsteløn, som er fastsat ved den kollektive overenskomst, der i værtsmedlemsstaten gælder for den udøvede virksomhed, at betale arbejdsgiverbidrag for hver af disse arbejdstagere til »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« og at udstede et personligt kort til hver arbejdstager

— at udarbejde et arbejdsregulativ, et særligt personaleregister og et personligt regnskab for hver udstationeret arbejdstager

— at føre og opbevare de arbejdsretlige dokumenter (personaleregister og personlige regnskaber) for de udstationerede arbejdstagere i værtsmedlemsstaten, hvor ydelsen præsteres, på den i denne stat beliggende bopæl for en fysisk person, der fører dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant,

når den pågældende virksomhed i den medlemsstat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der er sammenlignelige hermed efter deres formål, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

Indledende bemærkninger

28 Den belgiske regering har gjort gældende, at traktatens artikel 59 og 60 må fortolkes under hensyn til bestemmelserne i Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 96/71/EF af 16. december 1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser (EFT 1997 L 18, s. 1), idet dette direktiv er udtryk for og kodificerer gældende fællesskabsret for så vidt angår ufravigelige regler om minimumsbeskyttelse.

29 Bestemmelserne i direktiv 96/71 var ikke trådt i kraft på det i hovedsagerne relevante tidspunkt. Fællesskabsretten er imidlertid ikke til hinder for, at den forelæggende ret i overensstemmelse med et princip i national strafferet tager hensyn til de mere lempelige bestemmelser i direktiv 96/71 ved anvendelsen af national ret, selv om fællesskabsretten ikke indeholder nogen forpligtelse hertil (jf. dom af 29.10.1998, sag C-230/97, Awoyemi, Sml. I, s. 6781, præmis 38).

30 Hvad angår det andet spørgsmål, der er forelagt i begge de to sager, vedrørende den retlige kvalifikation af de omtvistede bestemmelser som ordens- og sikkerhedsforskrifter efter belgisk ret, bemærkes, at dette udtryk må forstås således, at der sigtes til nationale bestemmelser, hvis overholdelse er blevet anset for at være så afgørende for opretholdelsen af den pågældende medlemsstats politiske, sociale og økonomiske struktur, at de kræves overholdt i forhold til enhver person, der befinder sig på denne medlemsstats nationale område, eller i forbindelse med ethvert retsforhold i denne stat.

31 Den omstændighed, at nationale regler falder ind under kategorien ordens- og sikkerhedsforskrifter, medfører ikke, at de ikke skal være i overensstemmelse med traktatens bestemmelser, idet den modsatte antagelse ville stride mod principperne om fællesskabsrettens forrang og om ensartet anvendelse af fællesskabs-

retten. Der kan inden for fællesskabsretten kun tages hensyn til motiverne bag sådanne nationale lovgivninger på grundlag af undtagelser fra de fællesskabsretlige frihedsrettigheder, der udtrykkeligt er fastsat i traktaten, og eventuelt ud fra tvingende almene hensyn.

De præjudicielle spørgsmål

32 Det er ubestridt, at Arblade og Leloup, der er etableret i Frankrig, har begivet sig til en anden medlemsstat, som omhandlet i traktatens artikel 59 og 60, nemlig Belgien, for dér at udøve virksomhed af midlertidig karakter, og at de ikke udelukkende eller hovedsageligt udøver den pågældende virksomhed i sidstnævnte stat for at unddrage sig de regler, der ville være gældende for dem, hvis de var etableret på denne stats område.

33 Det fremgår af Domstolens faste praksis, at traktatens artikel 59 ikke blot kræver afskaffelse af enhver form for forskelsbehandling til skade for en tjenesteyder med hjemsted i en anden medlemsstat på grundlag af dennes nationalitet, men også ophævelse af enhver restriktion — også selv om den gælder uden forskel for såvel indenlandske tjenesteydere som tjenesteydere fra andre medlemsstater — der kan være til hinder for eller indebære ulemper for den virksomhed, som udøves af en tjenesteyder med hjemsted i en anden medlemsstat, hvor denne lovligt præsterer tilsvarende tjenesteydelser, eller kan gøre denne virksomhed mindre tiltrækkende (jf. dom af 25.7.1991, sag C-76/90, Säger, Sml. I, s. 4221, præmis 12, af 9.8.1994, sag C-43/93, Vander Elst, Sml. I, s. 3803, præmis 14, af 28.3.1996, sag C-272/94, Guiot, Sml. I, s. 1905, præmis 10, af 12.12.1996, sag C-3/95, Reisebüro Broede, Sml. I, s. 6511, præmis 25, og af 9.7.1997, sag C-222/95, Parodi, Sml. I, s. 3899, præmis 18).

34 Selv når der ikke er foretaget en harmonisering på området, kan den frie udveksling af tjenesteydelser, som er et grundlæggende princip i traktaten, kun begrænses ved regler, der er begrundet i tvingende almene hensyn, og som gælder for enhver person eller ethvert selskab, der driver virksomhed på modtagerstatens område, og kun i det omfang, disse hensyn ikke tilgodeses i kraft af de bestemmelser, tjenesteyderen er undergivet i den medlemsstat, hvori denne er etableret (jf. bl.a. dom af 17.12.1981, sag 279/80, Webb, Sml. s. 3305, præmis

17, domme af 26.2.1991, henholdsvis sag C-180/89, Kommissionen mod Italien, Sml. I, s. 709, præmis 17, og sag C-198/89, Kommissionen mod Grækenland, Sml. I, s. 727, præmis 18, Säger-dommen, præmis 15, Vander Elst-dommen, præmis 16, og Guiot-dommen, præmis 11).

35 Anvendelsen af en medlemsstats nationale regler i forhold til tjenesteydere, som er etableret i andre medlemsstater, skal være egnet til at sikre virkeliggørelsen af det formål, de forfølger, og må ikke gå ud over, hvad der er nødvendigt, for at formålet opfyldes (jf. bl.a. Säger-dommen, præmis 15, dom af 31.3.1993, sag C-19/92, Kraus, Sml. I, s. 1663, præmis 32, af 30.11.1995, sag C-55/94, Gebhard, Sml. I, s. 4165, præmis 37, og Guiot-dommen, præmis 11 og 13).

36 Blandt de tvingende almene hensyn, Domstolen allerede har anerkendt, er beskyttelse af arbejdstagere (jf. Webb-dommen, præmis 19, dom af 3.2.1982, forenede sager 62/81 og 63/81, Seco og Desquenne & Giral, Sml. s. 223, præmis 14, og af 27.3.1990, sag C-113/89, Rush Portuguesa, Sml. I, s. 1417, præmis 18), navnlig social beskyttelse af arbejdstagere i byggebranchen (Guiot-dommen, præmis 16).

37 Derimod kan rent forvaltningsmæssige hensyn ikke begrunde, at en medlemsstat fraviger fællesskabsrettens regler, hvilket så meget mere må gælde, såfremt den pågældende fravigelse medfører, at udøvelsen af en af fællesskabsrettens grundlæggende frihedsrettigheder udelukkes eller begrænses (jf. bl.a. dom af 26.1.1999, sag C-18/95, Terhoeve, Sml. I, s. 345, præmis 45).

38 De tvingende almene hensyn, der begrunder de materielle regler i en lovgivning, kan imidlertid også begrunde nødvendige kontrolforanstaltninger med henblik på at sikre, at de materielle regler overholdes (jf. i samme retning Rush Portuguesa-dommen, præmis 18).

39 Det skal herefter undersøges, om kravene i en national lovgivning som den i hovedsagerne omhandlede virker som en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser, og — i givet fald — om der inden for den pågældende type virksomhed er tvingende almene hensyn, der begrunder en sådan hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser. I bekræftende fald skal det endvidere undersøges, om disse hensyn ikke allerede er tilgodeset ved reglerne i den medlemsstat, hvor tjenesteyderen er etableret, og om det samme resultat ikke kan opnås ved mindre indgribende regler (jf. bl.a. Säger-dommen, præmis 15, Kraus-dommen, præmis 32, Gebhard-dommen, præmis 37, Guiot-dommen, præmis 13, og Reisebüro Broede-dommen, præmis 28).

40 Domstolen skal på denne baggrund undersøge de forskellige forpligtelser, der er nævnt i de præjudicielle spørgsmål, i følgende rækkefølge:

— betaling af mindstelønnen

— bidrag til ordningerne med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« og udfærdigelse af personlige kort

— føring af arbejdsretlige dokumenter

— opbevaring af arbejdsretlige dokumenter.

Betaling af mindstelønnen

41 For så vidt angår forpligtelsen for en arbejdsgiver, der præsterer tjenesteydelser, til at betale sine udstationerede arbejdstagere den mindsteløn, der er fastsat ved en kollektiv overenskomst, der i værtsmedlemsstaten er gældende for den udøvede virksomhed, bemærkes, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at medlemsstaterne lader deres lovgivning eller de kollektive overenskomster vedrørende mindsteløn, der er indgået mellem parterne på arbejdsmarkedet, gælde for alle, som udøver en lønnet beskæftigelse, herunder af midlertidig karakter, på deres områder, uanset i hvilken medlemsstat arbejdsgiveren er etableret, og at fællesskabsretten heller ikke opstiller noget forbud mod, at medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger til at sikre en overholdelse af sådanne regler (Seco og Desquenne & Giral-dommen, præmis 14, Rush Portuguesa-dommen, præmis 18, og Guiot-dommen, præmis 12).

42 Det følger heraf, at bestemmelser i en medlemsstats lovgivning eller kollektive overenskomster, der garanterer en mindsteløn, som udgangspunkt kan anvendes over for arbejdsgivere, der udfører tjenesteydelser på den pågældende stats område, uanset hvilket land de er etableret i.

43 For at der kan være grundlag for en strafferetlig forfølgning af en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, for overtrædelse af de nævnte bestemmelser, skal disse imidlertid være tilstrækkeligt præcise og tilgængelige, således at det ikke i praksis er umuligt eller urimeligt vanskeligt for en sådan arbejdsgiver at få klarhed over, hvilke forpligtelser han skal overholde. Den kompetente myndighed — i det konkrete tilfælde den belgiske arbejdsmarkedsinspektion — skal, når den foretager en anmeldelse til de strafferetlige instanser, utvetydigt angive, hvilke forpligtelser arbejdsgiveren anklages for at have tilsidesat.

44 Det er således de nationale domstole, der ud fra disse betragtninger skal undersøge, hvilke bestemmelser i national ret der kan anvendes over for en arbejdsgiver fra en anden medlemsstat, og i givet fald hvilken mindsteløn de fastsætter.

45 Den belgiske og den østrigske regering har i denne forbindelse anført, at de ydelser, der er sikret arbejdstagerne i henhold til ordningerne med »timbres-fidélité« og »timbres-intempéries« i den kollektive overenskomst af 28. april 1988, udgør en del af den minimale årsindtægt for en byggearbejder i henhold til den belgiske lovgivning.

46 Det fremgår imidlertid af sagens akter, at kun Arblade er tiltalt for ikke at have betalt sine arbejdstagere den i den kollektive overenskomst af 28. marts 1991 fastsatte mindsteløn, og at bidraget til »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« i artikel 4, nr. 1, i den kollektive overenskomst af 28. april 1988 fastsættes på grundlag af hele arbejdstagerens bruttoløn. Da det beløb, der skal betales i henhold til ordningerne med »timbres-fidélité« og »timbres-intempéries«, beregnes ud fra bruttomindstelønnen, kan det ikke indgå heri.

47 Under disse omstændigheder forekommer det udelukket — hvilket det tilkommer den nationale ret at bekræfte — at de ydelser, der er sikret arbejdstagerne i henhold til ordningerne med »timbres-fidélité« og »timbres-intempéries«, skal medregnes ved fastlæggelsen af den mindsteløn, som Arblade anklages for ikke at have anvendt.

Bidrag til ordningerne med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« og udfærdigelse af personlige kort

48 Hvad angår forpligtelsen til at betale arbejdsgiverbidrag til de belgiske ordninger med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« fremgår det af forelæggelsesafgørelserne og navnlig af ordlyden af det første præjudicielle spørgsmål i begge de to sager, at Arblade og Leloup i den medlemsstat, hvor de er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der er om ikke identiske, så i hvert fald sammen-

lignelige med de i Belgien gældende efter deres formål, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

49 Den belgiske regering har anført, at den forelæggende ret ikke har konstateret, at der gælder sådanne forpligtelser i etableringsmedlemsstaten. Domstolen skal imidlertid lægge den af den forelæggende ret opstillede forudsætning til grund, nemlig at den virksomhed, der præsterer tjenesteydelserne, i den medlemsstat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, som er sammenlignelige med de i Belgien gældende efter deres formål.

50 Nationale regler, hvorefter en arbejdsgiver, der handler som tjenesteyder i traktatens forstand, er forpligtet til at betale arbejdsgiverbidrag til en fond i værtsmedlemsstaten ud over de bidrag, han allerede har betalt til en fond i den medlemsstat, hvor han er etableret, udgør en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser. En sådan forpligtelse medfører nemlig udgifter og yderligere administrative og økonomiske byrder for virksomheder, der er etableret i en anden medlemsstat, således at disse virksomheder ikke i konkurrencemæssig henseende behandles på lige fod med arbejdsgivere, der er etableret i værtsmedlemsstaten, og derfor muligvis vil afholde sig fra at levere tjenesteydelser i værtsmedlemsstaten.

51 Det må anerkendes, at det almene hensyn til at yde arbejdstagerne i byggebranchen en social beskyttelse og til at kontrollere overholdelsen heraf på grund af de særlige forhold i denne branche kan udgøre en tvingende grund, der berettiger, at der pålægges en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, og som udfører tjenesteydelser i værtsmedlemsstaten, forpligtelser, der kan udgøre hindringer for den frie udveksling af tjenesteydelser. Dette er imidlertid ikke tilfældet, hvis den pågældende arbejdsgivers arbejdstagere, der midlertidigt udfører arbejder i værtsmedlemsstaten, har den samme eller en i det væsentlige tilsvarende beskyttelse i kraft af de forpligtelser, arbejdsgiveren allerede er underkastet i den medlemsstat, hvor han er etableret (jf. i samme retning Guiot-dommen, præmis 16 og 17).

52 Desuden kan en forpligtelse for tjenesteyderen til at betale arbejdsgiverbidrag til en fond i værtsmedlemsstaten ikke være berettiget, såfremt bidragene ikke giver de pågældende arbejdstagere ret til nogen social fordel (jf. Seco og Desquenne & Giral-dommen, præmis 15).

53 De nationale domstole skal således undersøge, om de bidrag, der kræves i værtsmedlemsstaten, giver de pågældende arbejdstagere ret til en social fordel, og om arbejdstagerne i etableringsmedlemsstaten i kraft af de arbejdsgiverbidrag, som arbejdsgiveren allerede har betalt i denne stat, har en beskyttelse, der i det væsentlige svarer til den, der gælder efter reglerne i den medlemsstat, hvor tjenesteydelserne udføres.

54 Kun såfremt arbejdsgiverbidragene til fonden i værtsmedlemsstaten sikrer arbejdstagerne en fordel, der reelt kan give dem en ekstra beskyttelse, som de ellers ikke ville have, kan det være berettiget at kræve betaling heraf, og det udelukkende hvis de samme bidrag kræves betalt af enhver tjenesteyder, der udøver virksomhed på det nationale område inden for den pågældende branche.

55 Hvad endelig angår forpligtelsen efter den belgiske lovgivning til at udstede et personligt kort til hver arbejdstager bemærkes, at denne forpligtelse synes at være uløseligt forbundet med forpligtelsen til at betale bidrag til ordningerne med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« i henhold til den kollektive overenskomst af 28. april 1988. Såfremt virksomheden i den medlemsstat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der efter deres formål i det væsentlige er sammenlignelige med dem, der gælder i henhold til ordningerne med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité«, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder, er virksomheden kun forpligtet til at udstede de tilsvarende dokumenter, som den har pligt til at udstede i medfør af lovgivningen i etableringsmedlemsstaten, til de udstationerede arbejdstagere. Såfremt der efter reglerne i sidstnævnte stat ikke skal udstedes dokumenter til

arbejdstagerne, skal virksomheden blot over for myndighederne i værtsmedlemsstaten godtgøre, at den er ajour med betalingen af de bidrag, der kræves efter reglerne i etableringsmedlemsstaten, ved at fremlægge den efter disse regler krævede dokumentation herfor.

Princippet om føring af arbejdsretlige dokumenter

56 Hvad angår forpligtelsen til at udarbejde et arbejdsregulativ og til at føre et særligt personaleregister og et personligt regnskab for hver udstationeret arbejdstager fremgår det også af forelæggelsesafgørelserne, at Arblade og Leloup i den medlemsstat, hvor de er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der er om ikke identiske, så i hvert fald er sammenlignelige med de i Belgien gældende efter deres formål, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

57 Som nævnt i præmis 49 i nærværende dom, skal Domstolen uanset den belgiske regerings indvendinger lægge de faktiske omstændigheder til grund, der fremgår af den forelæggende rets redegørelse.

58 En forpligtelse som den, der gælder efter den belgiske lovgivning, til at udfærdige og føre bestemte yderligere dokumenter i værtsmedlemsstaten medfører udgifter og yderligere administrative og økonomiske byrder for virksomheder, der er etableret i en anden medlemsstat, således at disse virksomheder ikke i konkurrencemæssig henseende behandles på lige fod med arbejdsgivere, der er etableret i værtsmedlemsstaten.

59 En sådan forpligtelse udgør således en hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser som omhandlet i traktatens artikel 59.

60 En sådan hindring kan kun være berettiget, hvis den er nødvendig for på effektiv og passende måde at tilgodese det tvingende almene hensyn, som den sociale beskyttelse af arbejdstagerne udgør.

61 En effektiv beskyttelse af arbejdstagerne i byggebranchen, bl.a. med hensyn til sikkerhed og sundhed og med hensyn til arbejdstid, kan forudsætte, at visse dokumenter holdes til rådighed på byggepladsen eller i det mindste på et sted i værtsmedlemsstaten, der er tilgængeligt og klart defineret for denne stats kontrolmyndigheder, navnlig i mangel af et organiseret system med samarbejde eller udveksling af oplysninger mellem medlemsstaterne, som foreskrevet i artikel 4 i direktiv 96/71.

62 Desuden kan forpligtelsen til at udfærdige og føre visse af de dokumenter, der kræves efter reglerne i værtsmedlemsstaten, på byggepladsen eller i det mindste på et tilgængeligt og klart defineret sted i denne stat — stadig i mangel af et organiseret system med samarbejde eller udveksling af oplysninger, som nævnt i præmis 61 — være den eneste egnede kontrolforanstaltning under hensyn til formålet med de nævnte regler.

63 De efter reglerne i henholdsvis etableringsmedlemsstaten og værtsmedlemsstaten krævede oplysninger om bl.a. arbejdsgiveren, arbejdstageren, arbejdsvilkårene og lønnen kan nemlig være så forskellige, at den kontrol, der kræves efter reglerne i værtsmedlemsstaten, ikke kan foretages på grundlag af dokumenter, der føres i overensstemmelse med etableringsmedlemsstatens regler.

64 Derimod kan den blotte omstændighed, at der findes visse forskelle med hensyn til form eller indhold, ikke begrunde, at der skal føres to sæt dokumenter, nemlig et, der er i overensstemmelse med etableringsmedlemsstatens regler, og et, der er i overensstemmelse med værtsmedlemsstatens regler, hvis de oplysninger, der er

indeholdt i de dokumenter, som kræves efter etableringsmedlemsstatens regler, samlet er tilstrækkelige til, at der kan foretages den nødvendige kontrol i værtsmedlemsstaten.

65 Det er derfor vigtigt, at myndighederne og i givet fald domstolene i værtsmedlemsstaten, inden det kræves, at der udfærdiges og føres arbejdsretlige dokumenter på denne stats område i overensstemmelse med statens egne regler, undersøger, om det hensyn til social beskyttelse af arbejdstagerne, der kan begrunde disse krav, ikke i tilstrækkelig grad tilgodeses ved, at der inden for en rimelig frist fremlægges dokumenter, der føres i etableringsmedlemsstaten, eller kopi heraf, eller ved, at disse dokumenter eller kopi heraf holdes til rådighed på byggepladsen eller på et tilgængeligt og klart defineret sted i værtsmedlemsstaten.

66 Såfremt myndighederne eller domstolene i værtsmedlemsstaten herved — på linje med den forelæggende ret i de to sager — konstaterer, at arbejdsgiveren i den medlemsstat, hvor han er etableret, er underkastet forpligtelser til at føre arbejdsretlige dokumenter, såsom et arbejdsregulativ, et særligt personaleregister og et personligt regnskab for hver udstationeret arbejdstager, som efter deres formål er sammenlignelige med de i værtsmedlemsstaten gældende, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder, må en fremlæggelse af de arbejdsretlige dokumenter, arbejdsgiveren fører i overensstemmelse med reglerne i etableringsmedlemsstaten, betragtes som tilstrækkelig til at sikre den sociale beskyttelse af arbejdstagerne, således at det ikke kan kræves, at arbejdsgiveren udfærdiger dokumenter i overensstemmelse med værtsmedlemsstatens regler.

67 I forbindelse med en undersøgelse som den i nærværende doms præmis 65 nævnte skal der tages hensyn til fællesskabsdirektiver om samordning eller minimumsharmonisering vedrørende oplysninger, der er nødvendige til beskyttelse af arbejdstagerne.

68 Rådets direktiv 91/533/EØF af 14. oktober 1991 om arbejdsgiverens pligt til at underrette arbejdstageren om vilkårene for arbejdskontrakten eller ansættelses-

forholdet (EFT L 288, s. 32) har i henhold til anden betragtning til formål at yde arbejdstagerne en bedre beskyttelse mod en eventuel tilsidesættelse af deres rettigheder og at gøre arbejdsmarkedet mere gennemsigtigt. Direktivet opregner en række væsentlige punkter i ansættelseskontrakten eller ansættelsesforholdet, som arbejdsgiveren har pligt til at gøre arbejdstageren bekendt med, herunder punkter, der er nødvendiggjort af en udstationering i et andet land. Ifølge direktivets artikel 7 berører direktivet ikke medlemsstaternes adgang til at anvende eller indføre love og administrative bestemmelser, der er mere gunstige for arbejdstagerne, eller at fremme eller tillade anvendelsen af overenskomstmæssige bestemmelser, der er mere gunstige for arbejdstagerne.

69 Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet (EFT L 183, s. 1) bestemmer bl.a. i artikel 10, at arbejdstagerne skal have bestemte oplysninger om risici for deres sikkerhed og sundhed.

70 De nationale myndigheder i værtsmedlemsstaten kan i forbindelse med den pågældende undersøgelse altid anmode tjenesteyderen om at fremkomme med de oplysninger, han ligger inde med, vedrørende de forpligtelser, han er underlagt i den medlemsstat, hvor han er etableret, i det omfang de ikke selv råder over sådanne oplysninger.

Den nærmere udformning af pligten til at føre og opbevare arbejdsretlige dokumenter

71 Bestemmelserne i belgisk ret om den nærmere udformning af forpligtelsen for en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, til at føre og opbevare dokumenter indeholder tre hovedpunkter. For det første kræves det, at en arbejdsgiver, der beskæftiger arbejdstagere i Belgien, skal føre arbejdsretlige

dokumenter på et af arbejdsstederne eller på den belgiske bopæl for en fysisk person, der fører dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant for arbejdsgiveren.

72 For det andet kræves det, at de arbejdsretlige dokumenter, når arbejdsgiveren ikke længere beskæftiger arbejdstagere i Belgien, skal opbevares i original eller kopi i fem år på den nævnte fuldmægtigs eller repræsentants belgiske bopæl.

73 Endelig kræves det, at de nationale myndigheder på forhånd underrettes om, hvilken fuldmægtig eller repræsentant der er udpeget til at føre eller opbevare dokumenterne.

74 Af de grunde, der er nævnt i nærværende doms præmis 61, 62 og 63, kan kravene til en effektiv kontrol fra værtsmedlemsstatens myndigheders side begrunde en forpligtelse for en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, og som udfører tjenesteydelser i værtsmedlemsstaten, til at holde visse dokumenter til rådighed for myndighederne på byggepladsen eller i det mindste på et tilgængeligt og klart defineret sted i værtsmedlemsstaten.

75 Det tilkommer de nationale domstole under hensyn til proportionalitetsprincippet at tage stilling til, hvilke dokumenter en sådan forpligtelse bør omfatte.

76 Hvad angår en forpligtelse som den her omhandlede til at holde bestemte dokumenter til rådighed og opbevare dem på bopælen for en fysisk person i værtsmedlemsstaten, som fører dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant

for den arbejdsgiver, der har udpeget ham, selv efter at arbejdsgiveren er ophørt med at beskæftige arbejdstagere i denne stat, er det ikke tilstrækkeligt til at begrunde en sådan hindring for den frie udveksling af tjenesteydelser, at tilstedeværelsen af sådanne dokumenter på værtsmedlemsstatens område generelt kan gøre det lettere for denne stats myndigheder at opfylde deres kontrolopgave. Det må også kræves, at de pågældende myndigheder ikke kan udføre deres kontrolopgave på effektiv vis, hvis virksomheden ikke har en fuldmægtig eller en repræsentant i denne medlemsstat, der opbevarer de nævnte dokumenter (jf. i samme retning dom af 4.12.1986, sag 205/84, Kommissionen mod Tyskland, Sml. s. 3755, præmis 54).

77 Hvad nærmere angår forpligtelserne til at opbevare arbejdsretlige dokumenter på værtsmedlemsstatens område i fem år og til at opbevare dem på en fysisk persons bopæl, idet opbevaringen ikke kan ske på en juridisk persons hjemsted, bemærkes, at sådanne krav under alle omstændigheder ikke kan være berettigede.

78 Kontrollen med, at reglerne om social beskyttelse af arbejdstagerne inden for byggebranchen overholdes, kan nemlig sikres ved mindre restriktive foranstaltninger. Når en arbejdsgiver, der er etableret i en anden medlemsstat, ikke længere beskæftiger arbejdstagere i Belgien, kan de arbejdsretlige dokumenter, bestående af personaleregisteret og de personlige regnskaber eller lignende dokumenter, som virksomheden har pligt til at udfærdige i medfør af etableringsstatens lovgivning, eller kopi af disse dokumenter — som anført af generaladvokaten i punkt 88 i forslaget til afgørelse — sendes til de nationale myndigheder, som kan kontrollere dem og i givet fald opbevare dem.

79 Det skal i øvrigt understreges, at det organiserede system med samarbejde og udveksling af oplysninger mellem medlemsstaterne, der er fastsat i artikel 4 i

direktiv 96/71, snart vil gøre det overflødigt at opbevare dokumenter i værtsmedlemsstaten, efter at arbejdsgiveren ikke længere beskæftiger arbejdstagere dér.

80 De forelagte spørgsmål skal herefter besvares således:

1) Traktatens artikel 59 og 60 er ikke til hinder for, at en medlemsstat forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til at betale sine udstationerede arbejdstagere den mindsteløn, som er fastsat ved den gældende kollektive overenskomst i den førstnævnte medlemsstat, forudsat at de pågældende bestemmelser er tilstrækkeligt præcise og tilgængelige, således at det ikke i praksis er umuligt eller urimeligt vanskeligt for en sådan arbejdsgiver at få klarhed over, hvilke forpligtelser han skal overholde.

2) Traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — selv ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til for hver udstationeret arbejdstager at betale arbejdsgiverbidrag til ordninger som de belgiske ordninger med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« og til at udstede et personligt kort til hver arbejdstager, når den pågældende virksomhed i den stat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der i det væsentlige er sammenlignelige hermed efter deres formål, som er at beskytte arbejdstagernes interesser, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

3) Traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — selv ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til at udfærdige arbejdsretlige dokumenter, såsom et arbejdsregulativ, et særligt personaleregister og et personligt regnskab for

hver udstationeret arbejdstager, i den form, der kræves efter reglerne i den førstnævnte stat, såfremt det hensyn til social beskyttelse af arbejdstagerne, som kan begrunde sådanne krav, allerede er tilgodeset ved, at der fremlægges arbejdsretlige dokumenter, som den nævnte virksomhed fører i medfør af reglerne i den medlemsstat, hvor den er etableret.

Dette er tilfældet, når virksomheden i den stat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser til at føre arbejdsretlige dokumenter, som er sammenlignelige med de forpligtelser, der gælder efter reglerne i værtsmedlemsstaten, efter deres formål, som er at beskytte arbejdstagernes interesser, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

4) Traktatens artikel 59 og 60 er ikke til hinder for, at en medlemsstat forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til i den periode, hvor der udøves virksomhed på førstnævnte medlemsstats område, at holde arbejdsretlige dokumenter til rådighed på byggepladsen eller på et andet tilgængeligt og klart defineret sted i denne stat, såfremt en sådan foranstaltning er nødvendig, for at medlemsstaten effektivt kan kontrollere, at dens regler, som er begrundet i hensynet til at yde arbejdstagerne social beskyttelse, overholdes.

5) Traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — selv ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til i en periode på fem år efter, at den er ophørt med at beskæftige arbejdstagere i den førstnævnte medlemsstat, at opbevare arbejdsretlige dokumenter såsom personaleregisteret og det personlige regnskab på den i denne medlemsstat beliggende bopæl for en fysisk person, som opbevarer dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant.

Sagsomkostningerne

81 De udgifter, der er afholdt af den belgiske, den tyske, den nederlandske, den østrigske, den finske og Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Tribunal correctionnel de Huy ved to afgørelser af 29. oktober 1996, for ret:

1) **EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) og EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF) er ikke til hinder for, at en medlemsstat forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til at betale sine udstationerede arbejdstagere den mindsteløn, som er fastsat ved den**

gældende kollektive overenskomst i den førstnævnte medlemsstat, forudsat at de pågældende bestemmelser er tilstrækkeligt præcise og tilgængelige, således at det ikke i praksis er umuligt eller urimeligt vanskeligt for en sådan arbejdsgiver at få klarhed over, hvilke forpligtelser han skal overholde.

2) Traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — selv ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til for hver udstationeret arbejdstager at betale arbejdsgiverbidrag til ordninger som de belgiske ordninger med »timbres-intempéries« og »timbres-fidélité« og til at udstede et personligt kort til hver arbejdstager, når den pågældende virksomhed i den stat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser, der i det væsentlige er sammenlignelige hermed efter deres formål, som er at beskytte arbejdstagernes interesser, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

3) Traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — selv ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til at udfærdige arbejdsretlige dokumenter, såsom et arbejdsregulativ, et særligt personaleregister og et personligt regnskab for hver udstationeret arbejdstager, i den form, der kræves efter reglerne i den førstnævnte stat, såfremt det hensyn til social beskyttelse af arbejdstagerne, som kan begrunde sådanne krav, allerede er tilgodeset ved, at der fremlægges arbejdsretlige dokumenter, som den nævnte virksomhed fører i medfør af reglerne i den medlemsstat, hvor den er etableret.

Dette er tilfældet, når virksomheden i den stat, hvor den er etableret, allerede er underkastet forpligtelser til at føre arbejdsretlige dokumenter, som er sammenlignelige med de forpligtelser, der gælder efter reglerne i værtsmedlemsstaten, efter deres formål, som er at beskytte arbejdstagernes interesser, over for samme arbejdstagere og for samme beskæftigelsesperioder.

4) **Traktatens artikel 59 og 60 er ikke til hinder for, at en medlemsstat forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til i den periode, hvor der udøves virksomhed på førstnævnte medlemsstats område, at holde arbejdsretlige dokumenter til rådighed på byggepladsen eller på et andet tilgængeligt og klart defineret sted i denne stat, såfremt en sådan foranstaltning er nødvendig, for at medlemsstaten effektivt kan kontrollere, at dens regler, som er begrundet i hensynet til at yde arbejdstagerne social beskyttelse, overholdes.**

5) **Traktatens artikel 59 og 60 er til hinder for, at en medlemsstat — selv ved ordens- og sikkerhedsforskrifter — forpligter en virksomhed, som er etableret i en anden medlemsstat, og som midlertidigt udfører arbejder i den førstnævnte stat, til i en periode på fem år efter, at den er ophørt med at beskæftige arbejdstagere i den førstnævnte medlemsstat, at opbevare arbejdsretlige dokumenter såsom personaleregisteret og det personlige regnskab på den i denne medlemsstat beliggende bopæl for en fysisk person, som opbevarer dokumenterne som fuldmægtig eller repræsentant.**

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida

Edward Schintgen Puissochet

Hirsch Jann Ragnemalm Wathelet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 23. november 1999.

R. Grass G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær Præsident